polsgewricht naar achteren geknikt. Dit, en de verdeling van witte en donkere partijen op kop en romp, nu in de volle zon en op vrij korte afstand volkomen duidelijk te zien, geven de zekerheid dat we hier met een visarend te doen hebben.
Lang en rustig laat hij zich in de kijker volgen, terwijl hij grote kringen beschrijft boven de Naarder Meent. Even is er wat drukte van spreeuwen om hem heen, zij groepen samen tot een dichte zwerm, zoals altijd wanneer een roofvogel ze verontrust, maar met drie, vier machtige vleugelslagen laat de arend hen ver onder zich. Langzaam zweeft hij nu weg in de richting van Valkeveen, waar het geboomte hem aan het gezicht onttrekt.
In „Voorkomen en trek der in Nederland in het wild waargenomen vogelsoorten" van Van Oordt en Verwey (1925) vinden we voor de visarend o.a. vermeld: „Vrij zeldzame gast. Komt zowel 's winters als 's zomers, in het voorjaar als in de herfst voor, doch het meest op de najaarstrek van eind Augustus tot October".
Op ditzelfde punt konden we vorig jaar de overwinterde kleine zwanen prachtig waarnemen en op de voorjaarstrek vertoonde er zich een klapekster.
Naarden, 1 September 1950. *G. van Beusekom.*

Ardennenkamp 1950

Het was reeds laat, toen onze autobus, behoedzaam manoeuvrerend langs het prikkeldraad van het smalle landweggetje, een poging waagde om de kampplaats aan de Amblève te bereiken. De poging gelukte en een uur later hadden wij ons geïnstalleerd in het dal, van waaruit wij een prachtig uitzicht hadden op het dal van de Amblève.
De eerste dag behoeven we niet lang naar een excursieterrein te zoeken. Langs het kamp slingert een smal voetpad, dat naar enkele in botanisch opzicht zeer rijke plekjes leidt. Onder de heg met meidoorn, hulst en hondsroos, vinden wij verscheidene aronskelken, opvallend door hun rode bessen. In de wei bloeit op enkele plekken muskuskaasjeskruid (Malva moschata) met zijn grote, lichtrose bloemen en vijfdelige bladen. Veel planten herinneren aan Zuid-Limburg, zoals bosrank (Clematis Vitalba), betonie (Stachys officinalis), marjolein (Origanum vulgare), Fuchs' kruiskruid (Senecio nemorensis ssp Fuchsii), boswederik (Lysimachia nemorum), smalbladige raai (Galeopsis Ladanum ssp angustifolia), knollathyrus (Lathyrus montanus), boshavikskruid (Hieracium sabaudum). Maar al gauw noteren wij drie voor ons uiterst merkwaardige vondsten: boswalstroo (Galium silvaticum), amandelwolfsmelk (Euphorbia amygdaloides) en kransbladige salomonszegel (Polygonatum verticillatum), alle soorten, die Heukels zeer zeldzaam noemt en die maar op een enkel plekje in Nederland groeien: duidelijk voorposten. Op vochtige, beschaduwde plaatsen groeit tussen de stenen veel dubbelloof, een prachtig varentje, dat we ook in onze bossen veel aantreffen. Een muurhagedis zit te zonnen op de kale rotsen, waar hier en daar nog een enkel vingerhoedskruid (Digitalis purpurea) in bloei staat. De meeste hebben al vruchten. Hoger en hoger stijgt het pad. We laten ons van het steile

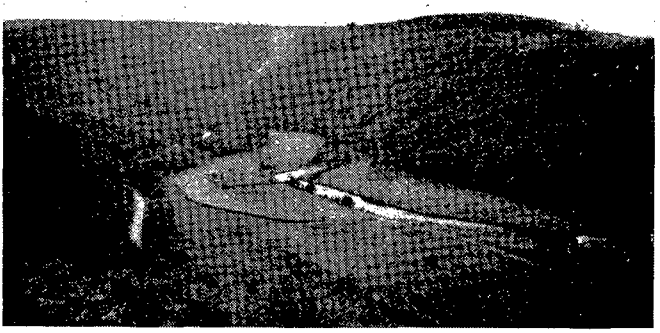
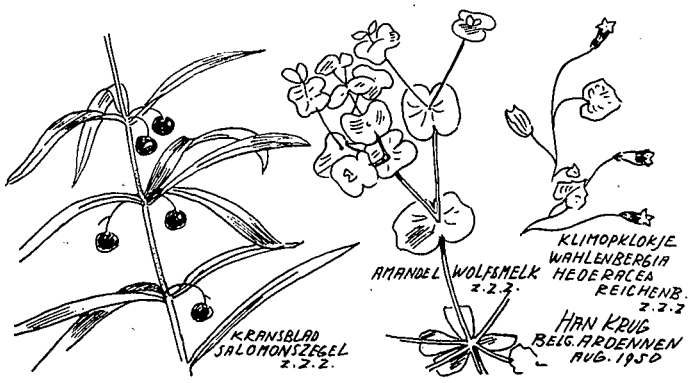

Foto P. Krug

paadje in het lager gelegen bos zakken en stappen over het groenbemoste gesteente naar een drassig beekplekje met paarbladig goudveil (Chrysosplenium oppositifolium) en hangende zegge (Carex pendula). Het is een dicht bos, waardoor wij ons met moeite een weg banen. Slechts het kraken van de takken onder onze voeten verbreekt de stilte. Een enkele opgeschrikte vogel fladdert voor ons uit. We vinden iets, dat wel lijkt op een hand van een geheimzinnige bosbewoner, n.l. Xylaria polymorpha, de houtknotszwam, ook wel dodemanshand genoemd, een zwarte, handvormig vertakte, houtige zwam. De zon staat reeds hoog aan de wolkeloze hemel, wanneer wij onze weg langs het modderige bergpaadje vervolgen. In een plas ligt een ringslang, die opgeschrikt door onze komst, snel in het struikgewas verdwijnt. Hier staan verscheidene exemplaren ogentroost met stijve stengels en glanzende blaadjes. Het is de stijve ogentroost (Euphrasia stricta). Ook heggewikke (Vicia sepium), liggend hertshooi (Hypericum humifusum) en bosdroogbloem (Gnaphalium silvaticum) is hier niet zeldzaam.
De volgende dag zetten wij onze verkenningen rond Nonceveux voort met een tocht naar de Ninglinspo, een beekje. Wanneer we de brug over de Amblève gepasseerd zijn, ontdekken we enkele exemplaren van een plant met langwerpige bladen en witte schermpjes van bloemen. Het is de engbloem (Cynanchum Vincetoxicum). Ook weer een Z.Z.Z.-geval. Even later stappen we het donkere bos in, waar de Ninglinspo over het grillig gevormde gesteente naar beneden stroomt. Hier en daar zijn in de rotsen diepe kommen uitgeslepen, die romantische namen als „Bain d'Hermes" en „Bain de Diane" dragen. De ornithologen ontmoeten hier een grote gele kwikstaart.
Ook enkele botanici hadden een goede dag. Zij vonden nl. het moeraskloke of klimopklokje (Wahlenbergia hederacea), een klein plantje met lila, klokvormige bloempjes. Dit is ook in België zeldzaam! In Nederland is het slechts van Tubbergen bekend. Een andere aardige vondst was klein glidkruid (Scutellaria minor).
De Zondag bracht een tocht naar de hooggelegen Baraque de Fraiture. Onze excursie begint met een tocht door een veld, waar duizenden witte blaassilenen (Silene Cucubalus) in de wind heen en weer wiegelen. Aan de horizon strekken donkere naaldbossen zich kilometers ver uit, hier en daar onderbroken door een brandgang en open plekken, waar wilgenroosjes welig tieren.

Drie soorten bosbessen staan op de nog niet ontgonnen heidevlakte bij elkaar, nl. de rode en blauwe bosjes (Vaccinium vitis-Idaea en V. Myrtillus) en de rijsbes (Vaccinium uliginosum), welke laatste in ons land zeer zeldzaam is. Enkele beginnende nycologen hadden hier hun eerste ervaringen met de scherpe peperboleet (Boletus piperatus). De excursie werd besloten met enthousiaste pogingen om onze bus door krachtdadig optreden weer op gang te krijgen. Dit keer lukte het niet. Na assistentie van een monteur wisten wij evenwel (tegen verwachting!) toch nog ons kamp te bereiken, zij het dan 4 uur na plan.

's Maandags werd het kamp verplaatst naar La Roche. Dit schilderachtige dorp is door het Ardennenoffensief helaas erg beschadigd. Langs alle zijden is het afgesloten door dicht-beboste heuvels, steil oprijzend langs de grilligslingerende Ourthe. Hier werd Jacques Perk geïnspireerd tot het schrijven van zijn Mathilde-cyclus.

Ons kamp lag die avond vlak aan de Ourthe, waar het wemelde van ijsvogels en waar ook de waterspreeuw bleek te huizen.

De rivier was hier erg ondiep en 's ochtends werden sommigen gewekt door een troep koeien, die de rivier doorplasten op weg naar hun weideplaatsen aan de overkant. De weg van het kamp naar het schilderachtige gehucht Maboge leidde langs steile hellingen met een rijke begroeiing. Hier vonden

Onze kampvoorzitter Jos. Ruting in actie in de Ourthe bij Villez.

Foto J. G. Sloff

we veel ruige klokjes (Campanula Trachelium, ook verder in de Ardennen zeer algemeen), melige en zwarte toorts (Verbascum Lychnitis en V. nigrum). Op onze eerste excursie werden we hier verrast door een merkwaardige vondst, merkwaardig niet zozeer om de plant, dan wel om de groeiplaats. Op een loodrechte rots, waarlangs water naar beneden sijpelde, vonden we nl. gewoon kroos, dat door zijn lichtgroene kleur prachtig contrasteerde met de donkere, roodbruine achtergrond van het gesteente. Langs de weg vonden wij behalve sleedoorn, rijk bezet met grote bessen, diverse exemplaren van de Spaanse aak (Acer campestre), direct te herkennen door het mooie decoratieve blad.
De volgende dag werd een excursie gehouden naar de rots Le Hérou. Op enkele verwilderde akkertjes vonden we o.a. akkerleeuwenbek (Antirrhinum Orontium), akkerandoorn (Stachys arvensis) en blauw walstroo (Sherardia arvensis). Na een klimpartij over de rots Le Hérou hadden we een prachtig uitzicht over de Ourthe, die met grote bochten door het landschap slingert. De duisternis was reeds gevallen toen de excursies na de Ourthe over een grote afstand gevolgd te hebben, het dorp Maboge weer bereikten, waar Han Koops inmiddels een hulpexpeditie georganiseerd had om te trachten althans nog enkele N.N.V.-ers uit het onherbergzame Ourthedal te redden! We sjokten door smalle straatjes, waar koeien, ganzen en blaffende honden ons de weg versperden. Uit de ramen van de scheefgezakte met wingerd begroeide huisjes staarden de dorpsbewoners ons nieuwsgierig aan.
De laatste dag — last but not least — werd een excursie gemaakt naar het eenzame gebied van het „Duivelskasteel" (Le Diable Château). Een geslaagd slot van een experimenteel Ardennenkamp!

Peter Krug.

Over galmuggen en hun gallen (II)

door W. Nijveldt, Amsterdam

RHABDOPHAGA TERMINALIS H.Lw.
Dit was de eerste galmug, waar ik in 1949 kennis mee maakte. De Latijnse naam (waar wij als „doorgewinterde" natuurliefhebbers vanzelfsprekend geen angst voor hebben) is van toepassing op de levenswijze van dit diertje.
Rhabdophaga wil zoiets zeggen als „stengelbewonend" en *terminalis* betekent „op 't eind voorkomend".
Aangaande de beschrijving van deze gal wil ik het volgende aanhalen uit het „Gallenboek" van Han Alta en W. M. Docters van Leeuwen (een best Nederlands determineerwerk voor aankomende cecidologen):

> „Aan het eind van de takken zijn de jonge bladeren dicht op elkaar gedrongen, maar zij vormen geen rozet, zij blijven smal en staan om elkaar heen, alleen de toppen blijven vrij uitsteken; zij vormen tezamen een puntige, spoelvormige, bij de basis iets bredere gal. De bladeren van de gal zijn soms iets verdikt en misvormd. In de gal leven enkele oranjerode galmuglarven. De gallen verdrogen als de larven eruit verdwenen zijn. In Nederland op Salix alba L., S. alba L. x S. fragilis L. en S. triandra."

Ik vond deze gallen tot nu toe op Salix alba L. en wel op 21 Mei 1949 te Ouderkerk, op 7, 14, 16 Juni en 28 Juli 1949 te Amsterdam. Regelmatig vond ik ze nog tot begin September. Op genoemde vindplaatsen waren ze vrij talrijk en 't was geen zeldzaamheid, als van een aangetaste wilg vrijwel iedere twijg aan de top voorzien was van deze misvorming (fig. 1).
Wanneer we een volgroeide gal openmaken, dan treffen wij hierin oranjerode larven aan. Het aantal kan verschillen van enkele tot tamelijk veel. Ik vond eens in een flink ontwikkelde gal 43 larven! Op de foto zien wij zo'n opengelegde gal, waarin de larven duidelijk te zien zijn. De volwassen larven zijn ongeveer 3½ mm lang en 1 mm breed.